

Ortadoğu'da Kürtler 2015

Zana Baykal

[Arş. Gör., Sakarya Üniversitesi, Ortadoğu Enstitüsü]

Özet

2015 genel olarak Kürtler için çatışmalarla dolu geçen bir yıl olmuştur. Iraklı Kürtler bu yıl siyasi ve ekonomik krizle boğuşmuşlardır. Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi (IKBY) Başkanı Mesud Barzani'nin görev süresinin dolmasından kaynaklanan siyasi kriz ve bütçe kesintisinden doğan ekonomik kriz protestolara neden olmuştur. Protestolar şiddet eylemlerine dönüşmüş ve KDP'nin parti binaları yakılmıştır. KDP bu eylemlerden Goran'ı sorumlu tutmuş ve Goranlı bakanlar ile Meclis Başkanı'nı görevlerinden uzaklaştırmıştır. IKBY'deki diğer iki önemli gelişme ise Şengal'in IŞİD'den kurtarılması ile Bağdat'tan bağımsız şekilde petrol ihracının yapılmaya başlanması olmuştur. Suriye Kürtleri ise bu yılın başında Kobani'yi kurtarmış ve uluslararası koalisyonun desteğiyle IŞİD'e karşı savaşımaya devam etmişlerdir. Yılın ortasında YPG/YPJ güçleri Kobani ile Cizire kantonları arasındaki IŞİD toprağını ele geçirmeyi başarmış ve böylece iki kantonu coğrafik olarak birleştirmiştir. Türkiye Kürtleri'nin gündemi ise yılın ilk yarısında çözüm süreci ve seçim başarıları olmuştur. Ne var ki yılın ikinci yarısında çözüm süreci bozulmuş ve Türkiye'nin Kürt Meselesi tekrar güvenlik alanı içerisine hapsolmaya başlamıştır. Bundan dolayı bu yılın ikinci yarısı için en sık kullanılan kelimeler hendek, sokağa çıkma yasağı ve göç olmuştur. İran'da ise bir Kürt kadınının tecavüz girişiminden kurtulmak amacıyla intihar etmesinden sonra kendiliğinden bir ayaklanma gerçekleşmiş ve Kürtlerin yoğunluklu yaşadığı şehirlerde dört gün süren geniş katımlı protestolar yaşanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kürtler | Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi (IKBY) | PYD | Petrol | IŞİD | Çözüm Süreci.

The Kurds in the Middle East in 2015

Abstract

In general, 2015 was a conflict-prone year for Kurds. Iraqi Kurds struggled with political and economic crises in that year. The political crisis, caused by the ending of incumbency of the Kurdistan Regional Government (KRG) leader Masoud Barzani, and the economic crisis, arose from budget cut, both led to protests. Protests turned into acts of violence and KDP buildings were set on fire. KDP blamed Goran for these protests and removed Goran's ministers from cabinet posts and also dispossessed the president of parliament from his post. Two other developments related to KRG are freeing Shingal from ISIS and initiating the export of free oil from Baghdad. Syrian Kurds freed Kobani at the beginning of the year and kept fighting against ISIS with help of the international coalition. In the midst of the year, YPG/YPJ forces succeeded in capturing ISIS territory which is located between Kobani and Cizre cantons, and by this they geographically unified two cantons. The agenda of the Kurds in Turkey became the peace process and an election victory at the first half of the year. However, the peace process failed in the second half of the year, and the Kurdish Question of Turkey was again put into the framework of security. Hereby, the most frequently used words in the second half of the year were trench, curfews, and migration. In Iran, a spontaneous rebellion occurred after the suicide of a Kurdish girl who wanted to flee from an abuse attempt. Consequently highly-attended protests occurred in Kurdish populated cities which lasted four days.

Keywords: The Kurds | Kurdistan Regional Government of Iraq (KRG) | PYD | Oil | ISIS | Peace Process.

Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi (IKBY)

Başkanlık Krizi ve İç Siyasi Gelişmeler

Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi (IKBY) Başkanı Mesud Barzani 2005'te ve 2009'da halk tarafından başkan olarak seçilmişti. İki dönem başkanlık yapan Mesud Barzani'nin görev süresi 2013'te sona ermişti. Fakat görev süresi dolduğunda IKBY siyasi partileri Mesud Barzani'nin iki yıl daha görevde kalması için kendi aralarında anlaştilar. Bu anlaşma ile yeniden seçime gitmeden başkanın görev süresini 19 Ağustos 2015'e kadar uzattılar. 2015 yılının 19 Ağustos'u yaklaştıkça da başkanlık konusu gitgide siyasi bir krize dönüşmeye başladı. 17 Haziran'da Başkan Barzani, Seçim Kurulu'na başkanlık seçiminin yapılması için talimat verdi; fakat kurul bütçe yetersizliği ve zaman kısıtlamasından dolayı seçimin yapılamayacağını bildirdi.¹

Siyasi krize doğru gidilen yolda 22 Haziran'da IKBY Parlamentosu toplandı. Kürdistan Demokrat Partisi (KDP) dışındaki partilerin talep ettiği oturumda "Başkanlık Yasası" görüşüldü. Fakat bu oturuma İran'ın Erbil Başkonsolosu birinci temsilcisinin de katılması² partiler arasındaki başkanlık tartışmalarına yeni bir boyut ekledi. KDP bu adımı İran destekli bir darbe girişimi olarak değerlendirdi³ ve oturumu terk etti. Bunun üzerine parlamentoda gergin anlar yaşandı. Hristiyan ve Türkmen vekiller de KDP ile hareket ederek oturumu terk ettiler.⁴ Alevlenen krize 18 Ağustos'ta ABD de müdahil oldu. ABD Dışişleri Bakanı Yardımcısı Brett McGurk hükümette yer alan bütün partilerin katıldığı ve başkanlık sorununun tartışıldığı bir toplantı gerçekleştirdi. Toplantıdan sonra McGurk önemli ilerlemelerin kaydedildiğini, ABD'nin uzlaşa ve birliği destekleyeceğini söyledi.⁵ 19 Ağustos'ta ise Kürdistan Yurtseverler Birliği (KYB), Değişim Hareketi (Goran) ve İslami Toplum

Partisi (Komel) başkanlık konusunu yeniden görüşmek üzere parlamentoyu olağanüstü toplantıya çağırdı. KDP'lilerin tekrar boykot kararı almaları üzerine toplantı yeter sayısına ulaşılmeden oturum kapandı.⁶

Krizin parlamento çatısı altında çözülemeyeceğinin anlaşılması üzerine partiler parlamento dışında toplantılar yoluyla bir sonuca varmak ve ortaya çıkacak sonucu parlamentoya taşımak konusunda anlaşdılar. Böylece uzun sürecek toplantılar silsilesi başladı. Bu toplantılarda KYB, Goran, Kürdistan İslami Birliği (Yekgirtu) ve Komel'in ortaklaştığı iki öneri ortaya çıktı. Birinci öneri başkanın halk tarafından seçilmesi ve başkomutanlık yetkisi de dahil bazı yetkilerinin kısıtlanması idi. İkincisi ise başkanın parlamento tarafından seçilmesi ve yetkilerinin daha da artırılması idi.⁷ KDP bu iki öneriye de karşı çıktı ve başkanın halk tarafından seçilip, tüm yetkilerinin korunması gerektiğini savundu.⁸ Başbakan ve KDP Genel Sekreter Yardımcısı Neçirvan Barzani bu önerileri tuhaf bulduğunu belirterek "Halk tarafından seçilen bir başkanın meşruiyeti daha fazla olduğu için yetkileri de daha fazla olmalıdır. Parlamento tarafından seçilen başkanın ise yetkilerinin de buna göre az olması gerekiyor" şeklinde cevap verdi.⁹

Siyasi krizin alevlendiği sıralarda Süleymaniye'deki ekonomik kriz protestolarının KDP'ye yönelmesi ise siyasi krizin taraflarını daha da keskinleştirdi. Şiddet içermeye başlayan protestolarda, KDP'nin parti binaları yakıldı¹⁰ ve beş kişi hayatını kaybetti.¹¹ Bunun üzerine KDP Süleymaniye'deki birkaç parti binasını boşalttı.¹² KDP bu olaylardan Goran'ı sorumlu tuttu ve Başbakan Neçirvan Barzani Goranlı bakanları hükümetten azletti.¹³ Böylece Goran'ın elinde bulunan Peşmerge Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Ticaret ve Sanayi Bakanlığı ile Diyanet İşleri Bakanlığı koltukları boşaldı. Bu sıralarda Süleymaniye'de bulunan ve aynı zamanda Goran milletvekili olan Parlamento Başkanı'nın Erbil'e girmesi de engellendi.¹⁴ Goran bunu bir darbe olarak nitelendirdi.¹⁵ Çünkü Goran'a göre Mesud Barzani'nin görev süresi dolmuş ve yeni başkan seçilene kadar Parlamento Başkanı'nın başkanlık makamına vekillik yapmasını gerekmektedir.¹⁶

Diğer taraftan Mesud Barzani'nin görev süresinin dolmasına iki gün kala daha üst bir yönetim organı olan Kürdistan Bölgesi Şura Meclisi yazılı açıklama yaparak Mesud Barzani'nin seçim yapılana kadar yetkileri sınırlandırılmadan görevine devam etmesine karar verdi.¹⁷ Böylece partiler anlaşamazsa da Mesud Barzani iki yıl daha görevde kalacaktır. Yılın son gününde yaptığı açıklamada Başkan Barzani de çözüm için siyasi partilere 3 seçenek sundu. Birincisi seçimin yapılması, ikincisi partilerin bir isim üzerinde uzlaşması ve o ismin 2017 seçimlerine kadar başkanlık görevini yapması, üçüncüsü ise içinde bulunulan zorlu süreç* geçene kadar bu şekilde devam etmesi olmuştur.¹⁸

Yıl içerisinde gerçekleşen bir diğer önemli siyasi olay ise Kürdistan İşçi Partisi (PKK) ile KDP arasında yaşanan sert tartışmalar oldu. Bu tartışmalar-

* Yapılan yazılı açıklamada geçen "zorlu süreç" ifadesi ile İŞİD'le devam eden savaş ve ekonomik kriz ima edilmiştir.

dan biri Şengal'in kurtarılması üzerine yaşandı. Şengal kurtarıldıktan sonra PKK, Ezidiler'den oluşan bir meclis kurarak burada kanton ilan etti.¹⁹ Bu meclisin savunma gücü olarak oluşturulan YBŞ (Şengal Direniş Birlikleri) de peşmergeye bağlı olmadıklarını Şii milis grubu Haşdi Şabi teşkilatına bağlı olduğunu belirtti.²⁰ KDP ise Peşmerge Bakanlığı'nın tanımadığı grupların kabul edilmeyeceğini duyurdu.²¹ Böylece Şengal, PKK ile KDP'nin çekişme alanına dönüştü. PKK ile yaşanan tartışmalardan bir diğeri ise petrol boru hattının patlatılması olayı oldu. Temmuz ayında PKK'nın Kerkük-Yumurtalık petrol hattını bombalaması üzerine petrol akışı bir süreliğine kesildi²² ve bu kesintiden 501 milyon dolarlık zarar oluştu.²³ IKBY Başkanı Mesud Barzani "PKK, Kürtlerin rızki ile oynuyor"²⁴ diyerek sert bir şekilde bu eylemi kınadı. Yine TSK'nın Başika kampına asker takviyesi de PKK ile KDP arasında sert tartışmalara neden oldu. PKK, KDP'yi Türk askerleriyle ortak askeri istihbari faaliyetlerini artırdığı ve TSK ile birlikte güçlerini tasfiye etmeyi planladıklarını yönünde bir açıklamada bulundu. KDP bu açıklamaya sert bir yanıt vererek PKK'yı yanlış siyaset izlemekle ve IKBY'ye bağlı 500 köyü harap etmekle suçladı.²⁵

Diğere taraftan yaşanan siyasi anlaşmazlıklara ve gerginleşen ilişkilere rağmen IKBY geçen yılın ortasında gündeme getirdiği bağımsızlık referandumu söylemini bu yıl da devam ettirdi. Bu çerçevede IKBY Başkanı Barzani Aralık ayında KDP'ye bağımsızlık referandumunun hazırlıklarına başlanması talimatını verdi. Bu konu yıl içerisinde gerçekleştirilen diplomatik ziyaretlerin de gündeminde oldu. Örneğin; Barzani Riyad ziyaretinde bağımsızlık için nabız yoklamış, Macaristan ve Çek Cumhuriyeti'ne yapılan ziyaretlerde de bağımsızlık konusunda destek almaya çalışmıştır.²⁶ Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan da olası bağımsızlık durumunu Irak'ın iç işi olarak değerlendirmiştir.²⁷

Ekonomik Kriz ve Petrol İhracı

Siyasi krizi tırmandıran bir diğere neden ise Irak Kürdistan Bölgesi'nde baş gösteren ekonomik kriz oldu. 2014 yılının başında IKBY'nin Türkiye üzerinden petrol ihraç etmesi üzerine Irak merkezi yönetimi IKBY'nin %17 olan bütçe payını kısmıştı. 2014'ün son ayında Bağdat ve Erbil yönetimleri petrol ihracı konusunda anlaşmış ve IKBY'nin bütçesinin gönderilme kararı alınmıştı. Fakat Bağdat yönetimi 2015 yılında bütçede para olmadığı gerekçesiyle IKBY'nin payını eksik ve geç göndermeye başladı. Bütçenin kesilmesi; petrol fiyatlarının dramatik bir biçimde düşmesi, IŞİD'le savaş ve mülteci sorunu ile birleşince IKBY memur maaşlarını bile ödeyemeyecek bir duruma geldi. Bütün bunların yanında ekonomik krizi ağırlaştırılan bir diğere unsur ise PKK ve Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK)'nin Silopi'de çatışması nedeniyle Habur Sınır Kapısı'nın günlerce kapalı kalması oldu. Sınır ticaretinin de aksamıyla 20 milyon dolarlık bir gelir kaybı daha meydana geldi.²⁸ Ekonomik krizden dolayı birçok önemli proje durdu, petrol şirketlerine yapılması gereken öde-

meler gecikti. Öğretmenler protesto gösterileri düzenledi, grevler başladı ve sonuç olarak toplumsal huzursuzluk giderek arttı. Ekonomik kriz ile siyasi krizin birleşmesi ise bir süre sonra şiddet eylemlerine yol açtı. 4 gün süren eylemlerde ölümler meydana geldi.²⁹ Dolayısıyla bu yıl içinde tecrübe edilen ekonomik kriz IKBY'nin siyasi istikrarını da politik gelişimini de olumsuz etkilemeye başladı.

IKBY memur maaşlarını ödeyemediği ve gönderilmesi gereken bütçeyi alamadığı gerekçesiyle ihraç ettiği petrolü Irak Milli Petrol Şirketi (SOMO) üzerinden satmak yerine 1 Temmuz'dan itibaren tek başına satmaya başladı. Bu süreçte IKBY; Ocak ayından Mayıs ayına kadar SOMO'ya aktarılan petrol karşılığında Bağdat'ın 5 milyar dolar göndermesi gerekirken 1.8 milyar dolar gönderdiğini iddia etti. Bağdat ise IKBY'yi taahhüt ettiği miktarda petrolü vermemekle suçladı. Sonuç olarak her ne kadar Bağdat sert tepki gösterse de IKBY kendi petrolünü kendisi ihraç etmeye başladı. Bu girişim ekonomik bağımsızlık konusunda IKBY'nin elini güçlendirdi fakat bu hamle ekonomik krizi atlatmasında yeterli olamadı.³⁰ IKBY Ağustos'ta 14 milyon varil, Eylül'de 14 milyon 850 bin 105 varil, Ekim'de 18 milyon 462 bin varil petrolü Ceyhan Limanı'na ulaştırdı ve satışı gerçekleştirdi.³¹ Petrol ihracı ile ilgili bir diğer önemli gelişme ise IKBY'nin; Irak merkezi yönetiminin geçen yıl ABD'nin Teksas Eyalet Mahkemesi'nde açtığı davayı kazanması oldu. İtiraz süreçlerinin de sonuca ulaşması üzerine IKBY Doğal Kaynaklar Bakanlığı "*Kürdistan Bölgesi'nin bağımsız şekilde petrol satması önünde hiçbir engel kalmamıştır. Irak'ın bu yöndeki çabaları boşa çıkmıştır.*" açıklamasında bulundu.³²

IŞİD ile Mücadele ve Diplomatik Girişimler

2015'te peşmerge güçleri IŞİD'le savaşa devam etti ve Kerkük ve Musul civarında IŞİD'in elinde bulunan birçok köy ve nahiyeyi farklı zamanlarda geri almayı başardı.³³ Bu savaşta zaman zaman IŞİD saldırıları da gerçekleşti ve peşmerge kayıpları yaşandı.³⁴ Peşmerge Bakanlığı Genel Sekreteri Cebbar Yaver IŞİD'le savaşta bin 258 peşmergenin hayatını kaybettiğini 7 bin 301 peşmergenin de yaralandığını açıkladı. 62 peşmergeden ise haber alınmadığını bildirdi. 700 kilometrekare alanın peşmerge ve diğer güçler tarafından kurtarıldığını, IŞİD'in Irak Kürdistan Bölgesi'nin topraklarındaki alanlarının %95'nin geri alındığını da ekledi.³⁵ Peşmerge'nin yıl içerisinde gerçekleştirdiği en önemli operasyon ise Şengal'in kurtarılması oldu. 2014 Ağustos'unda IŞİD'in eline geçen Şengal ilçesi ancak 13 Kasım 2015'te kurtarıldı. Ekim ayında ilçenin bir kısmını geri alan peşmerge güçleri Kasım'da ABD öncülüğündeki koalisyon uçaklarının yardımı ile ilçe merkezinin tamamını kontrol altına almayı başardı. PKK da bu operasyona katıldığını iddia etti fakat Mesud Barzani peşmerge güçleri dışında bir gücün operasyonda yer almadığını belirterek iddiaları reddetti.³⁶

IŞİD’le askeri mücadelenin yanında yılın değişik zamanlarında çoğunluğu yine IŞİD’le mücadele kapsamında olmak üzere birçok diplomatik faaliyet de gerçekleşti. Bu çerçevede Erbil birçok başbakan, dışişleri bakanını ve üst düzey heyetleri misafir etti. Bütün ziyaretler içerisinde ABD Savunma Bakanı ile Almanya Savunma Bakanı’nın yıl içinde Erbil’i iki kez ziyaret etmesi diğerlerinden ayırıcı oldu. Çünkü bu ziyaretlerin akabinde söz konusu iki ülke peşmergenin askeri teçhizat ve eğitim yardımına daha fazla katkıda bulunmaya başladı. Yine yıl içerisinde İtalya Erbil’de konsolosluk açtı, Suudi Arabistan ve Japonya da konsolosluk açmak için hazırlıklara başladı.³⁷ Böylece IKBY’nin devamlı artan yabancı misyon şefliklerine biri daha eklendi. Diğer taraftan IKBY Başkanı Mesud Barzani’nin de yurtdışı seyahatleri gerçekleşti. Bunlardan önemlileri ABD’de Başkan Barack Obama ile ABD Dışişleri Bakanı ile görüşmesi,³⁸ Suudi Arabistan’da Kral Salman bin Abdulaziz³⁹ ile görüşmesi ve Türkiye’de Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile görüşmesi oldu. Türkiye’deki ziyaretinde Irak bayrağının yanında IKBY bayrağının da bulunması bir ilk oldu.⁴⁰

Diplomatik faaliyetlerin sonucu olarak her ne kadar IKBY yetersiz bulsa da birçok ülke peşmergeye askeri yardımda bulunmaya devam etti. Askeri yardımlarla ilgili en önemli gelişme ABD’nin askeri yardımlarının artık Bağdat üzerinden değil de artık direkt olarak IKBY’ye ulaştırılmasına karar vermesi oldu. Çünkü IKBY kendisi için gönderilen malzemelerin Bağdat tarafından kendilerine teslim edilmediği ve gönderilenlerin de eksik olduğu konusunda şikayetçiydi.⁴¹ Dolayısıyla bu şikayetlerin giderilmesi IŞİD ile savaşta önemli bir adım oldu. Öte yandan askeri yardımlar sadece askeri teçhizatla sınırlı kalmadı. Aynı zamanda askeri eğitim konusunda da birçok ülke IKBY’ye yardım etmeye devam etti. Bazı ülkeler IKBY’de askeri eğitim veren personel sayısını artırdı. Mart ayında ise Erbil yakınlarında altı devletin kurduğu Bneslawe Askeri Eğitim Kampı açıldı. Burada ABD, Norveç, İngiltere, İtalya, Almanya peşmergelere askeri eğitim vermeye başladı.⁴² Türkiye de Başka kampında peşmergelere askeri eğitim verdi.⁴³

Suriye Kürtleri

IŞİD ile Mücadele

2014’ün Eylül ayında IŞİD Halk Savunma Birlikleri (YPG)’nin kontrolünde bulunan Kobani’ye saldırmış ve bunun ardından Kobani neredeyse tamamen insansızlaşmıştı. Böylece YPG ile IŞİD arasında aylarca devam eden sokak çatışmaları başlamıştı. YPG tek başına IŞİD’i Kobani’den çıkaramayınca Kasım ayında IKBY’ye bağlı bir peşmerge grubu Türkiye üzerinden Kobani’ye geçmiş ve burada YPG ile birlikte IŞİD’e karşı savaşmışlardı. Bu çatışmalı süreç ancak 26 Ocak 2015’te tamamlandı.⁴⁴ Kobani kent merkezi YPG, peşmerge güçleri, Özgür Suriye Ordusu (ÖSO)’nun⁴⁵ kara operasyonları ve koalisyon güçlerinin hava operasyonları ile IŞİD’den tamamen temizlendi. Kobani’nin kurtarılmasından sonra peşmerge grubu 30 Nisan’da yine Türki-

ye üzerinden kentten ayrıldı.⁴⁶ Fakat IŞİD Kobani'den vazgeçmedi ve Mayıs ayında tekrar bir saldırı hamlesi başlattı. 25 Haziran'da kente sızan IŞİD'li gruplar ilk önce Kobani yakınında bombalı araçlarla saldırı gerçekleştirdi. Eş zamanlı olarak YPG ve ÖSO üniformaları giyen IŞİD mensupları yaya ve araçlarla köylere sızdı. Saldırı sırasında IŞİD militanları özellikle sivilleri hedef aldı. Kapıları çalıp yardım için geldiklerini belirten ve Kürtçe konuşan IŞİD'liler evlere girerek sivil ölümleri gerçekleştirdi.⁴⁷ IŞİD'in bu saldırılarında yaşlılar, kadınlar ve çocuklar da dahil olmak üzere 200'den fazla sivil hayatını kaybetti,⁴⁸ 250'den fazla kişi ise yaralandı.⁴⁹ Yaralıların bir kısmı da Türkiye'de tedavi edildi.⁵⁰ İki gün süren çatışmalarda YPG güçleri Kobani'yi tekrar kontrol altına aldı.⁵¹

YPG'nin yıl içerisinde gerçekleştirdiği bir diğer önemli operasyon ise Tel Abyad operasyonu olmuştur. Kobani ve Cezire kantonları arasında IŞİD'in elinde bulunan Tel Abyad 16 Haziran'da YPG'nin eline geçti. YPG ve Burkan El-Fırat örgütlerinin ortaklaşa gerçekleştirdikleri kara operasyonuna ABD de hava operasyonları ile destek verdi. Operasyon sırasında bir günde binlerce mülteci Türkiye sınırına yığıldı. YPG için Tel Abyad'ın ele geçirilmesinin stratejik iki sonucu; Kobani ve Cezire kantonlarını coğrafi olarak birleştirmek ve IŞİD'in Türkiye sınırına ve Cerablus'a bağlanan yollarını kesmek oldu.⁵² Şanlıurfa'nın Akçakale sınırının hemen karşısında bulunan Tel Abyad, ele geçirildikten sonra yönetim olarak Kobani kantonuna bağlandı.⁵³ 24 Haziran'da ise IŞİD, Arap yoğunluklu mahallelerinin Suriye rejiminin kontrolünde Kürt yoğunluklu mahallelerinin ise YPG kontrolünde olduğu Haseke kentine saldırdı. Saldırı sonucu IŞİD hem rejim hem de YPG kontrolündeki mahallelerin bir kısmını ele geçirdi.⁵⁴ Suriye rejimi ile YPG'nin koordineli hareket etmeleri⁵⁵ ile Haseke 1 Ağustos'ta tamamen YPG'nin eline geçti. YPG'nin açıklamasına göre 36 gün süren çatışmalarda 368 IŞİD'li öldürüldü, 21 YPG'li hayatını kaybetti. Koalisyon uçaklarının da YPG'ye destek verdiği operasyonlarda binlerce kişi yer değiştirmek zorunda kaldı.⁵⁶ Daha sonraki süreçte farklı tarihlerde Hol,⁵⁷ Sırrin,⁵⁸ Ayn İsa⁵⁹ ilçelerinde de IŞİD ile çatışmalar meydana geldi ve bu ilçeler YPG'nin eline geçti. 26 Aralık'ta ise Demokratik Suriye Güçleri (DSG) Fırat nehri üzerinde bulunan Tışrin Barajı'nı IŞİD'den almayı başardı.⁶⁰ Öte yandan YPG kontrolündeki Halep'in Kürt mahallesi Şeyh Maksud da zaman zaman rejim ve diğer muhalif örgütlerin hedefi haline geldi ve çatışmalar yaşandı. Aynı şekilde Afrin Kantonu da El-Nusra ve Ahrar El-Şam örgütlerinin saldırılarına maruz kaldı.⁶¹ YPG'nin her yılsonunda açıkladığı bilanço'ya göre 2015'te IŞİD'le 392 kez sıcak temas yaşandı, 5 bin 875 IŞİD'li öldürüldü ve 680 YPG'li de hayatını kaybetti.⁶² Diğer yandan yapılan bir araştırma; 2015'te yaşanan çatışmalar sonunda IŞİD'in topraklarınının %14'ünü kaybettiğini, Suriye Kürtleri'nin de 15.800 km²'ye ulaşarak topraklarını %186 oranında artırdıklarını hesaplamıştır. Dolayısıyla YPG'nin bu yıl için YPG'nin askeri başarısından söz etmek mümkündür.⁶³ Yıl içerisindeki bu çatışmaların yanında birçok bombalı saldırı da gerçekleşti. 20 Mart günü Haseke'de aynı anda iki ayrı saldırı gerçekleşti. Çifte saldırıda ilk önce

Demokratik Birlik Partisi (PYD)'nin de üyesi olduğu Demokratik Toplum Hareketi (TEV-DEM)'ne yakın grupların düzenlediği Nevruz etkinlikleri hedef alındı. Irak KDP'sine yakın gruplardan oluşan Suriye Kürt Ulusal Kongresi (ENKS)'nin eş zamanlı düzenlediği Nevruz etkinliği de saldırının ikinci hedefi oldu. Bu saldırılarda 35 kişi hayatını kaybetti.⁶⁴ Haseke tamamen YPG kontrolüne geçtikten sonra da IŞİD saldırılarının hedefi olmaya devam etti. 14 Eylül'de gerçekleşen saldırıda en az 13 kişi hayatını kaybetti.⁶⁵ Bir diğer bombalı saldırı ise Haseke'ye bağlı Til Temir'e yapıldı. 11 Aralık'ta gerçekleşen saldırıda en az 22 kişi yaşamını yitirdi.⁶⁶ Haseke'ye bağlı Kamışlı'ya da çeşitli saldırılar gerçekleşti. 19 Ağustos'taki saldırıda PYD'ye ait bir merkez hedef alındı. Bu saldırıda 8 kişi hayatını kaybetti.⁶⁷ 13 Ekim'deki PYD'ye yönelik bombalı saldırıda ise 1 kişi yaşamını yitirdi.⁶⁸ 2015 yılının son gününde de Kamışlı 3 ayrı intihar saldırısının hedefi oldu. Daha çok Hristiyan Ermenilerin yaşadığı mahallelere yönelik gerçekleşen eş zamanlı saldırılarda 18 kişi öldü 32 kişi yaralandı.⁶⁹

Bütün bu savaş ve çatışmalar yaşanırken yıl içerisinde yeni askeri ittifaklar da ortaya çıktı. 12 Ekim'de Suriye Demokratik Güçleri ittifakı kuruluşunu ilan etti. Kendi içlerinde birçok grup barındıran Suriye Arap Koalisyonu ve Süryani Askeri Konseyi, YPG ve Kadın Savunma Birlikleri (YPJ) ile güçlerini birleştirdi. Kürt, Arap ve Süryani'lerden oluşan bu askeri ittifakın kuruluş açıklamasında “*Ülkemiz Suriye'nin içinden geçtiği aşamanın hassasiyeti, askeri ve siyasi cephelerde yaşanan hızlı gelişmeler, Kürtler, Araplar, Süryaniler ve tüm diğerlerinin, bütün Suriyelilerin bir araya geldiği bir askeri gücü gerekli kılmaktadır*” denildi. Bu gruplar aslında daha önce de sahada birlikte hareket etmiş ve bazen ortak operasyonlar gerçekleştirmişlerdi.⁷⁰ İttifakın ilanından sonra ABD de Suriye'de kara gücü olarak Suriye Demokratik Güçleri'ni desteklemeye başladı. Bu grupların kara operasyonlarını havadan destekleyerek ilerlemelerini sağladı. Bu çerçevede Türkiye'deki İncirlik Üssü de kullanıldı.⁷¹ Ayrıca Suriye Demokratik Güçleri'ne hava yoluyla 50 ton silah yardımı ulaştırıldı.⁷² Havadan yardımın yanında bu güçleri desteklemek amacıyla ABD'den 50 kişilik özel kuvvetler birimi de Haseke'ye ulaştı.⁷³ Böylece ABD, Suriye topraklarına ilk kez ayak basmış oldu. Türkiye'nin Rus uçağını düşürmesinden sonra Rusya'nın da siyasi ve askeri dikkati genel olarak Suriye Demokratik Güçleri'ne özel olarak da PYD/YPG ikilisi üzerine yoğunlaştı. Uçak krizinden sonra Rusya'nın da PYD güçlerine 5 ton silah yardımında bulunduğu iddia edildi.⁷⁴ Diğer yandan bir röportajında Beşar Esad da PYD'ye silah yardımında bulunduğunu ifade etti.⁷⁵

Diplomatik Girişimler

Sahadaki askeri ittifaklar diplomaside de kendisini gösterdi. 2015 yılı hem muhalif grupların kendi aralarında yaptığı çeşitli görüşmelere hem de uluslararası alanda gerçekleştirilen toplantı ve konferanslara şahit oldu. Suriye Kürtleri de

bu diplomatik toplantılara katılmış ve çeşitli faaliyetlerde bulunmuşlardır. Yılın ilk diplomatik faaliyetlerinden biri Kobani'nin kurtarılmasından hemen sonra Fransa ile gerçekleşti. Şubat ayında Fransa Cumhurbaşkanı François Hollande PYD eş başkanı Asya Abdullah ile YPJ komutanlarından Nesrin Abdullah ile görüştü. Elysee Sarayı'nda gerçekleşen görüşmenin Fransa Cumhurbaşkanlığı'nın özel daveti ile gerçekleştiği iddia edildi. Nesrin Abdullah'ın YPJ'nin askeri kıyafeti ile görüşmeye gelmesi görüşmenin dikkat çekici unsuru oldu.⁷⁶ Yıl içerisinde Cenevre III konferansının hazırlıkları ve görüşmeleri de başladı. Cenevre I ve II'ye PYD davet edilmezken diğer Kürt partileri Suriye Muhalif ve Devrimci Güçler Ulusal Koalisyonu (SMDK) çatısı altında katılmıştı. PYD'nin Cenevre III konferansına davet edilip edilmeyeceği belirsizliğini korurken⁷⁷ ENKS, SMDK çatısı altında konferansa katılacağını ifade etti.⁷⁸

Bir diğer diplomatik faaliyet ise Moskova'da Suriye rejimi ile bazı muhalif gruplar arasındaki toplantılara Salih Müslim'in de katılımı oldu⁷⁹ ancak bu toplantının herhangi bir siyasi sonucu olmadı. Yıl içerisinde gerçekleştirilen bazı diplomatik toplantılara ise PYD çağrılmadı. Örneğin Riyad Konferansı'na⁸⁰ PYD davet edilmedi. ENKS ise bu konferansta SMDK çatısı altında iki üyeyle temsil edildi.⁸¹ Öte yandan bazı muhalif gruplar da Riyad'a alternatif olması amacıyla Haseke kentinin Derik ilçesinde 'Demokratik ve Özgür Suriye'nin İnşası' kongresini topladı. Sonuç bildirgesine göre kongreye katılan örgütler Demokratik Suriye Meclisi adıyla siyasi bir güç kurmak üzere anlaştı. Kongreye PYD, YPG, Demokratik Suriye Güçleri, Suriye Komünist Partisi, Arap Sosyalist Güçleri, Sosyalist Arap Birliği, Süryani Birliği, İlerici ve Demokratik Kürt Partisi, Demokratik Kürt Partisi, Suriye Kürtleri Sol Partisi, Suriye Ulusal İttifakı ve Buğday Dalgası Hareketi katıldı.⁸²

Kürt Partileri Arası Mücadele

2015 yılı içerisinde PKK'ya yakın partilerin içinde bulunduğu TEV-DEM ile Irak KDP'sine yakın ENKS arasındaki anlaşmazlıklar önceki yıl olduğu gibi devam etti. Anlaşmazlık konularından biri Cizire Kantonu'nda uygulamaya konulan zorunlu askerlik yasası oldu. Bu yasa çerçevesinde asayiş güçleri Kamışlo, Amude, Dırbesiyeye, Serekaniye, Tıl Temir, Haseke ve Çel Axa'da gençleri silah altına aldı. Göz altına alınanlar arasında ENKS üyelerinin çocukları da vardı. ENKS kantonların bu yasa yüzünden boşaldığını iddia edip yasaya karşı çıktı ve yasayı protesto etti.⁸³ Yine kanton yönetimin eğitim müfredatının da ideolojik olduğunu savunan ENKS birçok kez protesto gösterileri düzenledi.⁸⁴ Bu protestolara müdahalede bulunuldu ve ENKS üyeleri; TEV-DEM üyeleri ile asayiş güçlerinin çıkardıkları zorluklarla karşılaştı. ENKS'ye bağlı bazı Kürdistan Demokrat Partisi-Suriye (PDK-S) üyeleri de göz altına alındı.⁸⁵ Yine Çil Axa'daki protestoda iki tarafın üyeleri karşı karşıya geldi; taraflar asayiş güçleri tarafından ayrıldılar.⁸⁶

Belediye seçimleri de TEV-DEM ile ENKS'yi karşı karşıya getiren bir diğer konu oldu. TEV-DEM, ENKS'nin erteleme talebini göz ardı ederek kan-

tonlarda belediye seçimine gitti ve 13 Mart'ta Cizire Kantonu'nda seçim yaptı. ENKS bu seçimi boykot etti ve en nihayetinde Duhok Anlaşması'nın öngördüğü Siyasi Mutabakat Konseyi'nden ayrıldı.⁸⁷ Bir diğer anlaşmazlık konusu ise IKBY tarafından eğitilen ve Rojava Peşmergeleri olarak adlandırılan askeri grupların kantonlara geçmesine izin vermeyen PYD bu tutumunda bu yıl da ısrar etmesi oldu. PYD lideri Salih Müslim, IKBY lideri Mesud Barzani ve ABD Dışişleri Bakanı Yardımcısı Brett McGurk Erbil'de IŞİD'le mücadele konusunda görüşmek üzere bir araya geldi.⁸⁸ Toplantıda Rojava peşmergelerinin kantonlara geçişi konuşulsa da⁸⁹ yıl içerisinde bu konuda bir ilerleme sağlanamadı.

Türkiye Kürtleri

Çözüm Sürecinde Donma ve Çatışmalı Yeni Dönem

2015 yılının ilk yarısında Halkların Demokratik Partisi (HDP) İmralı heyeti, Abdullah Öcalan ve Kandil arasındaki görüşmeler devam etti. Bu görüşmeler serisinin nihayetinde 28 Şubat'ta Başbakan Yardımcısı Yalçın Akdoğan, İçişleri Bakanı Efkân Ala ve İmralı heyeti ortak bir basın toplantısı düzenledi. İmralı heyetinden Sırrı Süreyya Önder; Abdullah Öcalan'ın "*Asgari müstereğin sağlandığı ilkelerde silahlı mücadeleyi bırakma temelinde stratejik ve tarihi kararı vermek için PKK'yı bahar aylarında olağanüstü kongreyi toplamaya davet ediyorum.*" mesajını ilan etti. Mesajın yanında çözüm sürecinde üzerinde ortaklaşılın 10 madde okundu. KCK ise çağrıya verdiği cevapta bu mesajı tarihi olarak nitelendirip hükümetin yerine getirmesi gerektiğini iddia ettiği sorumluluklara⁹⁰ vurgu yaptı.

21 Mart'ta Diyarbakır Nevruz etkinliğinde Öcalan'ın mektubu okundu. Mektubunda "*Tarih ve halklarımız bizden dönemin ruhuna uygun bir demokratik çözümü ve barışı talep etmektedir. Bu temelde tarihi Dolmabahçe Sarayı'nda, hepimizce resmen ilan edilen on maddelik deklarasyon temelinde yeni bir süreci başlatma görevi ile karşı karşıyayız.*" dedi ve PKK'yı Türkiye'ye karşı silahlı mücadeleyi sonlandırması için kongre yapmaya çağırdı. Fakat mektubun okunmasından bir süre önce Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan gündemde olan izleme heyetini de dolmabahçe görüntüsünü de yanlış bulduğunu ifade etmesi üzerine Öcalan'ın mektupta PKK'ya kongre tarihi vermekten vazgeçtiği Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç tarafından ima edildi.⁹¹ 27 Mart'ta ise çok tartışılan iç güvenlik yasa paketi TBMM'de kabul edildi. HDP bunu sürecin ruhuna aykırı bulurken Ak Parti çözüm sürecinin bundan etkilenmeyeceğini ve bu sayede provakasyonların önleneceğini savundu.⁹²

Bu tartışmalar devam ederken Ağrı'nın Diyadin ilçesinde fidan dikme etkinliğinde PKK'lılarla askerler arasında çatışma çıktı. TSK çatışmada 5 PKK'lının hayatını kaybettiğini duyurdu. Bu çatışma yıllar süren çatışmasızlık ortamını fiili olarak bozdu. Devlet yetkilileri ile HDP milletvekilleri bu olay üzerine bir-

birlerini suçladı.⁹³ Mayıs ayından itibaren ise 7 Haziran seçimleri atmosferine girilmeye başlandı. Bu seçime HDP ilk kez parti olarak girme kararı aldı. Seçime iki gün kala HDP'nin Diyarbakır mitinginde bomba patlaması ve 4 kişinin hayatını kaybetmesi ortamı daha da gerdi.⁹⁴ Bu durum seçim öncesinde Adalet ve Kalkınma Partisi (Ak Parti) ile HDP arasında siyasi mücadeleyi kızıştırdı. 7 Haziran'da HDP %13,1 oranında oyla 81 milletvekilliği alarak ilk kez meclise parti olarak girmeye hak kazandı. Diğer yandan çözüm sürecinin muhatabı AK Parti ise tek başına iktidar olacak yeterli sayıya ulaşamadı. Böylece çözüm süreci belirsizlik ortamına girdi.⁹⁵ Seçimin hemen ertesinde 12 Haziran'da KCK silah bırakma çağrısının HDP tarafından kendilerine yapılamayacağını mevcut koşullarda Abdullah Öcalan'ın da bu çağrıyı yapmasının mümkün olmadığını o iradenin kendilerinde olduğunu açıkladı.⁹⁶ 11 Temmuz'da ise KCK ateşkesin bittiğini ilan etti.⁹⁷ Böylece çatışmalı dönemin kapıları yeniden aralandı.

20 Temmuz'da Şanlıurfa'nın Suruç ilçesinde Sosyalist Gençlik Dernekleri Federasyonu'nun düzenlediği yardım etkinliğine IŞİD canlı bomba ile bir saldırı gerçekleştirdi. Saldırıda 32 kişi hayatını kaybederken 100'den fazla kişi yaralandı.⁹⁸ Bu olaydan iki gün sonra Şanlıurfa'nın Ceylanpınar ilçesinde iki polis evlerinde infaz edilmiş halde bulundu. Bu olayı PKK üstlendi⁹⁹ daha sonra ise kendi eylemleri olmadığını söyleyerek üstlenmediğini belirtti.¹⁰⁰ Bu olay üzerine çözüm sürecinde ipler koptu ve çatışmalı süreç git gide büyüdü. 19 Ağustos'ta Siirt'in Pervari ilçesinde PKK'lıların önceden yola döşedikleri patlayıcılar askeri devriye aracının geçişi sırasında patlatıldı. Saldırıda 8 asker hayatını kaybetti.¹⁰¹ 8 Eylül'de Iğdır'da Dilucu Sınır Kapısı'nda görevli olan polis memurlarını taşıyan servis aracı ile koruma görevi yapan polis aracı önceden yola döşenen patlayıcılarla hedef alındı. PKK tarafından gerçekleştirilen eylemde 13 polis hayatını kaybetti.¹⁰² 8 ve 9 Eylül'de ise Türkiye'nin birçok ilinde teröre tepki yürüyüşleri düzenlendi. Bu yürüyüşlerde HDP parti binaları yakıldı.¹⁰³

17 Ağustos'tan itibaren PKK; Yüksekova, Silvan, Silopi, Hakkari, Batman, Cizre, Nusaybin, Diyarbakır merkeze bağlı Sur ilçesinde "öz yönetim" ilan etti. Öz yönetim ilan edilen yerlerde de Yurtsever Devrimci Gençlik Hareketi (YDG-H) tarafından silahlı milis gruplar oluşturuldu.¹⁰⁴ Böylece çatışmalar ilçe merkezlerine yayıldı. KCK 10 Ekim'de ateşkes ilan etti, 5 Kasım'da ise ateşkesi bitirdiğini duyurdu.¹⁰⁵ Fakat bu dönemde de çatışmalar durmadı. 1 Kasım seçimlerinden sonra ise çatışmalar daha da arttı, bu kapsamda bazı ilçelerde iki ayı aşan sokağa çıkma yasakları gerçekleşti. Sivil kayıpların da yaşandığı çatışmalardan dolayı binlerce insan ilçe merkezlerinden göç etmek zorunda kaldı. 1 Kasım'da gerçekleşen seçimlerde HDP barajı tekrar aşarak %10,7 oy oranı ile 59 milletvekilliği kazandı.¹⁰⁶ Ak Parti ise %49,4 oy oranı ile tek başına iktidar olmayı başardı.¹⁰⁷

PKK-Hüda-Par Çekişmesi

Yıl içerisinde PKK ve Hizbullah ile birlikte anılan Hür Dava Partisi (Hüda-Par) arasındaki ilk gerginlik Cizre'de yaşandı. Nur mahallesinde

YDG-H ile Hüda-Par üyeleri arasında gerçekleşen çatışmalarda iki Hüda-Par'lı hayatını kaybetti.¹⁰⁸ Diğer bir çatışma ise Haziran ayında Diyarbakır'da yaşandı. Yeni İhya-Der Başkanı Başkan Aytaç Baran uğradığı silahlı saldırıda hayatını kaybetti. Saldırdan YDG-H'ı sorumlu tutan Hizbullah da aynı gün bir kahvehaneyi taradı. Bu saldırıda 2 kişi hayatını kaybetti. Daha sonra alevlenen olaylarda dört kişi yaşamını yitirdi.¹⁰⁹

İran Kürtleri

İran Kürtleri için bu yılın en önemli olayı Kürt şehirlerine yayılan geniş çaplı protestolar oldu. Mahabad şehrinde Tara Otel'i'nde çalışan Ferinaz Xosrawani isimli bir Kürt kadını otelin dördüncü katından atlayarak intihar etti. Xosrawani'nin bir İran istihbarat (İtlaat) elemanının tecavüz girişiminden kurtulmak için intihar ettiği iddia edildi. 6 Mayıs'ta yaşanan bu olayın yayılması üzerine geniş çaplı protestolar patlak verdi. Mahabad'da başlayan protestolar sırasında Tara Otel'i taşlamıp ateşe verildi.¹¹⁰ Binlerce kişinin katıldığı protestolar üzerine Mahabad'da olağanüstü hal ilan edildi. Buna rağmen devam eden olaylarda 2 kişi hayatını kaybetti, 27 kişi ise yaralandı.¹¹¹ Mahabad Valisi sanığın devlet görevlisi olmadığını otel çalışanı olduğunu ve yakalandığını ifade ederek gerekli işlemlerin yapılacağını belirtti.¹¹² 4 gün süren protestolar diğer Kürt şehirleri olan Bikan, Sanandaj, Meriwan ve Sakiz'a da yayıldı. Büyüyen çatışmaları yatıştırmak için İran Cumhurbaşkanı Hasan Ruhani güvenlik güçlerinin geri çekilmesini istedi.¹¹³ Xosrawani olayı Diyarbakır,¹¹⁴ Erbil,¹¹⁵ ve çeşitli Avrupa¹¹⁶ şehirlerinde de protesto edildi.

İran Kürtleri ile ilgili diğer önemli gelişme ise PKK mensupları ile Kürdistan Demokrat Partisi-İran (KDP-İ) peşmergeleri arasında yaşanan silahlı çatışma oldu. 24 Mayıs'ta İran sınırındaki Kelaşın bölgesinde karagah inşa etmek isteyen KDP-İ'lilere PKK'lılar engel olunca çatışma çıktı. Çatışmada bir peşmerge hayatını kaybederken 3 peşmerge de yaralandı. Olaylar IKBY yönetimi ve IKBY parlamentosu tarafından kınandı.¹¹⁷ Aynı gün IKBY parlamentosundan bir grup milletvekili de arabulucu olacaklarını duyurdular.¹¹⁸ IKBY Başkanı Mesud Barzani de "...Kürdistan siyasi hesapların görüleceği meydan değildir. Herkes bunu çok iyi bilmelidir..." diyerek sert tepki gösterdi.¹¹⁹ İlk görüşme arabulucular sayesinde 28 Mayıs'ta olurken sonraki görüşmeler ise tarafların kendi arasında gerçekleşti. 20 Haziran'da yapılan son toplantıdan¹²⁰ sonra PKK'lılar Kelaşın bölgesinden çekildi. Yerlerine KDP-İ ve KDP peşmergeleri yerleşti.¹²¹

Genel olarak İran'daki Kürt partileri bu yıl içerisinde silahlanma eğilimi göstermiş ve birlik olamamışlardır. Yılın başında İran'daki Kürt partilerinden KDP-İ ile KDP arasında başlayan birleşme çabaları ve görüşmeleri ise sonuçsuz kaldı.¹²² Temmuz ayında ise daha önce KDP-İ'den kopmuş olan KDP, 23 yıl sonra tekrar silahlanma kararı aldı. Irak Kürt Bölgesi'nin İran sınırında konumlanan peşmergeler daha önce kamp ve şehirlere yerleşmişlerdi.¹²³ Silahlanma kararından sonra Eylül ayından itibaren KDP peşmer-

geleri şehirlerde görünmeye ve propaganda yapmaya başladı.¹²⁴ Yine Doğu Kürdistan Demokrat Partisi (HDK – Hizbi Demokrati Kurdistan) de silahlı mücadeleyi aktif hale getirmeyi tartışmaya başladı.¹²⁵ PDK-İ Genel Sekreteri Mustafa Hicri Haziran ayında verdiği bir röportajda “*IKBY’nin hatırı için İran’a karşı mücadelelerinden daha fazla vazgeçemeyeceklerini*” dile getirmiştir.¹²⁶ Dolayısıyla bu yıl içerisinde Ortadoğu’daki silahlanma yarışının İran’daki Kürt örgütlerini de etkilediğini söylemek mümkündür.

Diğer yandan İran hükümeti de Kürt haklarına yönelik açıklamalar yapmaya devam etti. Temmuz ayında İran Cumhurbaşkanı Hasan Ruhani Kürt şehri Sine’yi ziyaret etti ve burada halka açık bir konuşma yaptı. Konuşmasında İran’ın; Irak ve Erbil’in IŞİD’in eline geçmesine engel olduğunu ifade etti. Yine İran’ın zulüm altındaki milletleri savunduğunu dile getiren Ruhani “*İran Kürdistanı kadar Erbil’in güvenliğini de önemsiyoruz. O yüzden Biji Kürdistan [Yaşasın Kürdistan] diyorum*” dedi.¹²⁷ Burada Kürt haklarıyla ilgili bir dizi yeniliklerin de yapılacağını duyuran Ruhani “Kürt dili, edebiyatı ve kültürünü güçlendirmek amacıyla” Eylül ayından itibaren Kürdistan Üniversitesi’nde Kürtçe’nin okutulacağını söyledi. Bunun yanında İran’ın resmi haber ajansı olan İRNA’nın da Kürtçe yayına başlayacağını belirtti.¹²⁸ Bu kültürel açılımlara rağmen Kürt siyasi mahkumlara yönelik idamlar da bu yıl içerisinde devam etmiştir.¹²⁹

Sonuç

Sonuç olarak Kürt siyasi oluşumları bu yıl uluslararası camianın dikkatini daha çok çektiler. Bunun oluşmasında en önemli etken IŞİD’e karşı yürüttükleri sonuç alıcı kara operasyonları oldu. Irak’ta peşmerge güçleri Suriye’de YPG güçleri IŞİD’i gerilettiler. Bu başarılarla devletsiz silahlı örgütler olarak uluslararası koalisyonun önemli desteğini kazandılar. Dolayısıyla Irak ve Suriye’de diplomatik ve siyasi bir sonuca ulaşılammış olursa da sahadaki askeri kazanımların ellerini güçlendirdiği iddia edilebilir. Türkiye’de ise çözüm sürecinin bozulması ve Kürt Sorunu’nun güvenlik konseptinde ele alınması sancılı bir dönemin kapılarını araladı. Ölüm ve göçler karşılıklı güvensizliği derinleştirdiği; çözüme dair umutları zayıflattığı söylenebilir. İran’da ise bir takım kültürel açılımlara rağmen siyasi açılımların gerçekleşmemesi ayaklanma ruhunu canlı tutmaktadır. Ferinaz Xosrawani olayı İran’daki Kürtlerin bir kıvılcımla harekete geçebileceğini göstermesi açısından önemli oldu.

Kronoloji

- **26 Ocak:** Kobani kent merkezi YPG/YPJ, ÖSO ve peşmerge güçleri tarafından IŞİD'den kurtarıldı. Kurtarma operasyonuna koalisyon güçleri hava operasyonları ile destek verdi.
- **28 Şubat:** Çözüm sürecinde önemli bir eşik sayılan ve 'Dolmabahçe Mutabakatı' olarak ifade edilen metin, hükümet yetkilileri, Başbakan Yardımcısı Yalçın Akdoğan ve HDP İmralı heyetinin katıldığı basın açıklamasıyla deklere edildi.
- **21 Mart:** Abdullah Öcalan'ın Diyarbakır'daki Nevruz etkinliklerine gönderdiği mektubu okundu. Öcalan, Türkiye'ye karşı yürüttüğü silahlı mücadeleyi sonlandırması için PKK'yı kongre toplamaya davet etti.
- **11 Nisan:** Ağrı'nın Diyadin ilçesinde fidan dikme etkinliğinde görevli olan askerler ile PKK'lılar arasında çatışma çıktı. Çatışmasızlığın fiilen son bulduğu bu olaydan sonra ülkede gerilim artmaya başladı.
- **30 Nisan:** 2014 yılının Kasım ayında Kobani'ye geçen peşmerge güçleri Kobani'nin kurtarılmasından sonra geri döndü.
- **14 Mayıs:** İran'ın Mahabad şehrinde bir otelde çalışan Kürt kadın Feri-naz Xosrawani tecavüz girişiminden kurtulmak için dördüncü kattan aşağı atlayarak intihar etti. Tecavüz girişimin İran İstihbarat Teşkilatı (İtlaat) elemanları tarafından yapıldığının yayılması üzerine 4 gün sürecek geniş protestolar başladı.
- **24 Mayıs:** PKK mensupları ile PDK-İ peşmergeleri çatıştı. Çatışmada bir peşmerge hayatını kaybetti, 3 peşmerge yaralandı.
- **5 Haziran:** Diyarbakır'da HDP Mitingi'nde bomba patladı. 4 kişi hayatını kaybetti, 100'den fazla kişi yaralandı.
- **7 Haziran:** Türkiye'de parlamento seçimleri gerçekleştirildi. Ak Parti tek başına hükümet kurabilecek çoğunluğu elde edemedi. HDP %10 barajını geçti ve 81 milletvekilliği kazandı.
- **9 Haziran:** Diyarbakır'da Hizbullah'a yakınlığı ile bilinen İhya-Der Başkanı Aytac Baran evinin önünde uğradığı silahlı saldırıda hayatını kaybetti. PKK-Hizbullah çekişmesini canlandıran bu olayın ardından aynı gün baskın şeklinde başka silahlı çatışmalar yaşandı. Bu çatışmalarda 4 kişi hayatını kaybetti.
- **16 Haziran:** Kobani ve Cizre kantonları arasında bulunan Tel-Abyad, YPG ve Burkan El-Fırat örgütlerinin ortak operasyonu ile IŞİD'den alındı. Böylece iki Kürt kantonu coğrafik olarak birleşmiş oldu.
- **23 Haziran:** IKBY Parlamentosu Başkanlık Yasası'nı görüşmek üzere toplandı. KDP toplantıyı boykot etti. Meclis'te gergin anlar yaşandı.
- **25 Haziran:** IŞİD Kobani'ye tekrar saldırdı. Sızma şeklinde gerçekleştirilen ve bombalı araçların kullanıldığı saldırılarda 200'den fazla sivil hayatını kaybetti, 250'den fazla kişi de yaralandı.

- **4 Temmuz:** KDP-I'den kopmuş olan KDP (İran KDP'si) 23 yıl aradan sonra silahlanma kararı aldı.
- **1 Temmuz:** IKBY, Irak Petrol Şirketi SOMO'dan bağımsız bir şekilde petrol ihraç etmeye başladı.
- **20 Temmuz:** Şanlıurfa'nın Suruç ilçesinde Sosyalist Gençlik Dernekleri Federasyonu'nun düzenlediği yardım etkinliğine canlı bomba ile saldırı gerçekleştirildi. Saldırıda çoğu üniversite öğrencisi 32 kişi hayatını kaybetti, 100'den fazla kişi yaralandı.
- **22 Temmuz:** Şanlıurfa'nın Ceylanpınar ilçesinde iki polis memuru evlerinde ölü olarak bulundu. Saldırıyı PKK ilk önce üstlendi daha sonra ise üstlendiğini reddetti. Bu olay çözüm sürecindeki görüşmelerin sona ermesine yol açtı.
- **24 Temmuz:** TSK yıllar sonra sınırdışında Kandil Dağı'nı havadan bombalamaya başladı.
- **26 Temmuz:** İran Cumhurbaşkanı Hasan Ruhani İran'ın Kürdistan Eyaleti'nin Sine şehrini ziyaret etti. Ruhani burada yaptığı konuşmada Kürt Sorunu'nu ciddiyetle takip ettiğini dile getirdi.
- **29 Temmuz:** Şırnak'ta Kerkük-Yumurtalık petrol boru hattına PKK tarafından sabotaj eylemi düzenlendi.
- **1 Ağustos:** Haseke 36 gün süren çatışmalardan sonra tamamen YPG'nin kontrolüne girdi.
- **17 Ağustos:** IKBY Şura Meclisi görev süresi dolan IKBY Başkanı Mesud Barzani'nin görev süresini seçim yapılınca kadar uzattı.
- **19 Ağustos:** Siirt'in Pervari ilçesinde PKK'lıların önceden yola döşedikleri patlayıcılar askeri devriye aracının geçişi sırasında patlatıldı. Saldırıda 8 asker hayatını kaybetti.
- **4 Eylül:** Hükümete sınır ötesi harekât ve sınır dışına asker gönderme yetkisi veren Irak-Suriye tezkeresi TBMM'de kabul edildi.
- **8 Eylül:** Iğdır'da Dilucu Sınır Kapısı'nda görevli olan polis memurlarını taşıyan servis aracı ile koruma görevi yapan polis aracı önceden yola döşenen patlayıcılarla hedef alındı. PKK tarafından gerçekleştirilen eylemde 13 polis hayatını kaybetti.
- **8-9 Eylül:** Türkiye'nin birçok ilinde teröre tepki yürüyüşleri düzenlendi. Bu yürüyüşlerde HDP parti binalarının yansıra birçok Kürt vatandaşın işyerleri yakıldı.
- **9-10-11-12 Ekim:** Irak Kürdsitan Bölgesi'ndeki ekonomik kriz protestoları Süleymaniye'de KDP binalarına yöneldi. KDP binalarının yakıldığı olaylar üç gün sürdü; olaylarda 5 kişi hayatını kaybetti.
- **12 Ekim:** YPG/YPJ güçleri, Suriye Arap Koalisyonu ve Süryani Askeri Konseyi'nin ittifakı ile oluşan Suriye Demokratik Güçleri kuruluşunu ilan etti.
- **1 Kasım:** Türkiye'de parlamento seçimleri yenilendi. Ak Parti tek başına hükümet kurabilecek çoğunluğu yeniden elde etti. HDP %10 bara-

jını aşarak 59 milletvekili ile temsil hakkı kazandı ve TBMM'nin üçüncü büyük partisi oldu.

- **12 Kasım:** Irak'ın Selahhaddin kentinin Tuz Hurmatu ilçesi'nde peşmerge güçleri ile Şii milis grubu Haşdi-Şabi arasında çatışma çıktı. Aralarında sivillerin de olduğu 17 kişi hayatını kaybetti, 60 kişi yaralandı.
- **20 Kasım:** 15 aya yakın IŞİD'in elinde bulunan Şengal ilçe merkezi peşmerge güçleri tarafından kurtarıldı..
- **28 Kasım:** Diyarbakır Baro Başkanı Tahir Elçi basın açıklaması sonrasında polisler ile YDG-H arasında patlak veren çatışmada arada kalarak hayatını kaybetti.
- **30 Kasım:** PYD Sosyalist Enternasyonal'e (Uluslararası Sosyalist Örgütler) kabul edildi.
- **10 Aralık:** IKBY Başkanı Mesud Barzani Türkiye'yi ziyaret etti. Ankara'da Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve Başbakan Ahmet Davutoğlu ile görüşen Barzani ilk kez Irak bayrağının yanında IKBY bayrağı ile de karşılandı.
- **27 Aralık:** Demokratik Toplum Kongresi (DTK) Diyarbakır'da olağanüstü toplandı. Kongrenin sonuç bildirgesinde 14 madde dile getirildi ve genel olarak demokratik özerk bölgelerin kurulması talep edildi.

Notlar

- 1 "Seçim 20 Ağustos'tan sonra", Rudaw, 17 Haziran 2015.
- 2 "İran temsilcisi Kürdistan Parlamentosu'nda", Rudaw, 23 Haziran 2015.
- 3 "KDP: Darbe girişimiydi ama geç değil!", 14 Ağustos 2015
- 4 "İran temsilcisi Kürdistan Parlamentosu'nda", Rudaw, 23 Haziran 2015.
- 5 "Kuzey Irak'ta başkanlık krizi", hurriyet.com.tr, 21 Ağustos 2015.
- 6 Deniz Zeryam, "Kürdistan Parlamentosu'nda olağanüstü toplantı gerçekleşmedi", Bas-news, 19 Ağustos 2015.
- 7 "Başkanlık Krizi - Masada son 2 seçenek!", Rudaw, 17 Eylül 2015.
- 8 "KDP: Yetkisiz bir başkan kabul edilemez!" Rudaw, 17 Eylül 2015.
- 9 "İkby'deki Başkanlık Krizi", haberler.com, 27 Eylül 2015.
- 10 "KDP organize saldırılar altında!", Rudaw, 9 Ekim 2015.
- 11 "KDP Süleymaniye'ye geri dönüyor", Rudaw, 15 Ocak 2016.
- 12 "KDP binalarını boşalttı", Rudaw, 12 Ekim 2015.
- 13 "Başbakan 4 bakanı azletti!", Rudaw, 12 Ekim 2015.
- 14 "Parlamento Başkanı Erbil'e giremedi", Rudaw, 12 Ekim 2015.
- 15 "Goran kararını verdi!", Rudaw, 16 Ekim 2015.
- 16 "Yusuf Muhammed: Başkanlık hakkım ama..." Rudaw, 24 Ekim 2015.
- 17 "KARAR: Barzani ile devam!", Rudaw, 17 Ağustos 2015.
- 18 "Başkan Barzani: Başkan'ı seçin yanında olayım!", Rudaw, 31 Aralık 2015.
- 19 "Şengal'deki 'Kanton' ilanına Tepkiler Devam Ediyor", haberler.com, 22 Ocak 2015.
- 20 "YBŞ Komutanı: Iraklıyız!", Rudaw, 5 Ocak 2016.
- 21 "'Musul'daki PKK hareketliliği hiçbir şekilde kabul edilmeyecek'", Anadolu Ajansı, 27 Ekim 2015.
- 22 "Kerkük-Yumurtalık petrol boru hattına saldırı", milliyet.com.tr, 29 Temmuz 2015.
- 23 "İKBY'den Çok Sert Petrol Tepkisi: Zarar 501 Milyon Dolar", haberler.com, 19 Ağustos 2015.
- 24 "Barzani'den PKK'ya "petrol boru hattı" kınaması", milliyet.com.tr, 1 Ağustos 2015.
- 25 "ZEHİR ZEMBEREK - KDP'den PKK'ye: Kürtler için ne yaptınız?", Rudaw, 15 Aralık 2015.
- 26 "FLAŞ - Barzani'den 'Bağımsız Kürdistan' için talimat!", Rudaw, 21 Aralık 2015.
- 27 "Erdoğan: Bağımsız Kürdistan, Irak'ın iç meselesi", HaberTürk, 23 Mayıs 2015.
- 28 "Habar'dan Erbil'e ağır fatura", Rudaw, 3 Ocak 2016.
- 29 Mahmut Bozarlan, "Irak Kürdistan'ında kriz: Neden ekonomik mi siyasi mi?", Al Monitor, 20 Ekim 2015.
- 30 Merve Erdil, "Bağımsız Kürt petrolü", hurriyet.com.tr, 9 Temmuz 2015.
- 31 "1 ayda 18 milyon varil Kürt petrolü", Rudaw, 11 Kasım 2015.
- 32 "Kürtler için güzel bir haber", Rudaw, 29 Ekim 2015.
- 33 "SON DURUM - 1 nahiye, 10'larca köy alındı / 2 peşmerge şehit!", Rudaw, 9 Mart 2015.
- 34 "MAHMUR -İŞİD saldırıya geçti... 2 peşmerge şehit", Rudaw, 11 Şubat 2015.
- 35 "İŞİD'le savaşta şimdiye kadar 1258 Peşmerge şehit düştü", ilkehaber.com, 3 Kasım 2015.

- 36 "Peşmerge Şengal'i ele geçirdi", Rudaw, 13 Kasım 2015.
- 37 "ERBİL – Bugün bir konsolosluk daha açılıyor", Rudaw, 22 Aralık 2015.
- 38 Tolga Tanış, "Mesut Barzani'den Washington ziyareti", hurriyet.com.tr, 6 Mayıs. 2015.
- 39 "Barzani Suudi Arabistan Kralı ile görüştü", Basnews, 1 Alalık 2015.
- 40 "ÇANKAYA KÖŞKÜ - Barzani'den bayrak teşekkürü!", Rudaw, 10 Aralık 2015.
- 41 "ABD: Artık Kürtlere doğrudan silah veriyoruz", Radikal, 3 Mart 2015.
- 42 "Erbil'e uluslararası savaş kampı", Rudaw, 24 Mart 2015.
- 43 "Kuzey Irak'ta 2 bin Türk askeri", hurriyet.com.tr, 5 Aralık 2015.
- 44 "Syrian Kurds 'drive Islamic State out of Kobane'", BBC News, 26 Ocak 2015.
- 45 İdris Emen, "ÖSO: 'Kobani'de savaşmak bizim için onurdur", Radikal, 3 Şubat 2015.
- 46 "Peşmerge Türkiye Üzerinden Erbil'e döndü", Haber Türk, 30 Nisan 2015.
- 47 Veysel İpek, Hasan Atmaca, "IŞİD Kobani'de kadın çocuk demeden katliam yaptı", HaberTürk, 26 Haziran 2015.
- 48 "HRW: IŞİD, Kobani'de sivilleri kasıtlı olarak öldürdü", BBC Türkçe, 3 Temmuz 2015.
- 49 Hikmet Durgun , "Kobani'de YPG ile IŞİD arasındaki çatışmalar sürüyor", BBC Türkçe, 26 Haziran 2015.
- 50 "134 yaralı Türkiye'ye getirildi dördü yaşamını kaybetti", Haber Türk, 25 Haziran 2015.
- 51 "'YPG IŞİD'i Kobani'den çıkardı'", Al Jazeera Türk, 27 Haziran 2015.
- 52 "YPG Telabiyad'ı aldı, Kobani ve Cezire'yi birleştirdi", hurriyet.com.tr, 16 Haziran 2015.
- 53 "Town joins Kurdish-led order in Syria, widening sway at Turkish border", Reuters, 21 Ekim 2015.
- 54 Hikmet Durgun, "Haseke: Suriye ordusuyla IŞİD arasında şiddetli çarpışmalar", BBC Türkçe, 27 Haziran 2015.
- 55 "Haseke için Suriye'de ilk üçlü koordinasyon", Milliyet, 21 Temmuz 2015.
- 56 "YPG'den Haseke bilançosu". Rudaw, 2 Ağustos 2015.
- 57 "Li Holê 10 noqte hatin rizgarkirin", Sputniknews, 15 Kasım 2015.
- 58 "Sırrin Kasabası kurtarıldı", Rudaw, 27 Temmuz 2015.
- 59 "YPG, IŞİD'ten Ayn İsa'yı geri aldı", Al Jazeera Türk, 8 Temmuz 2015.
- 60 "DSG Tişrin Barajı'nda!", Rudaw, 26 Aralık 2015.
- 61 "Agirbest şikandin – El-Nusra û Ehar El-Şamê êrişî Efrînê kirin", Rudaw, 24 Aralık 2015.
- 62 "YPG'den 2015 bilançosu", Rudaw, 1 Ocak 2016.
- 63 Columb Strack, "Islamic State's caliphate shrinks by 14% in 2015", 21 Aralık 2015., <http://www.janes.com/article/56794/islamic-state-s-caliphate-shrinks-by-14-in-2015> , Erişim tarihi: 29 Aralık 2015.
- 64 "Newroz alanlarına 2 bombalı saldırı: 35 şehit!", Rudaw, 20 Mart 2015.
- 65 "Haseke'de 'IŞİD saldırısı': En az 13 ölü", BBC Türkçe, 19 Ağustos 2015.
- 66 "Til Temir'de bombalı saldırı: 22 ölü", Al Jazeera Türk, 11 Aralık 2015.
- 67 "Pyd Güçlerine Ait Merkeze Bombalı Saldırı", haberler.com, 19 Ağustos 2015.
- 68 "IŞİD'den Kamışlı'da YPG'ye bombalı saldırı", Sputniknews, 13 Ekim 2015.
- 69 "Kamışlı'da 3 intihar saldırısı: 18 ölü, 32 yaralı", Sputniknews, 30 Aralık 2015.
- 70 "Suriye'de ABD-Rus rekabeti ve YPG'li yeni ittifak: Suriye Demokratik Güçleri", BBC Türkçe, 12 Ekim 2015.

- 71 "ABD: YPG'ye değil Arap Koalisyonu'na silah yardımı yapıyoruz", BBC Türkçe, 5 Kasım 2015.
- 72 "ABD Kürtler'e 50 ton silah gönderdi", Milliyet, 13 Ekim 2015.
- 73 "ABD askerleri Rojava'da", Basnews, 26 Kasım 2015.
- 74 "Rusya'dan PYD'ye 5 ton silah", Al Jazeera Türk, 2 Aralık 2015.
- 75 "Suriye lideri Esad: PYD'ye silah verdik, belgesi var", hurriyet.com.tr, 8 Aralık 2015.
- 76 Maummer Elveren; Zeynep Şafak, "PYD temsilcileri özel davetle Elysee'de", 12 Şubat 2015.
- 77 "SMDK Cenevre'ye gidiyor", Al Jazeera Türk, 29 Nisan 2015.
- 78 "Kürtler 'Cenevre-3'e iki heyetle katılıyor", Rudaw, 3 Mayıs 2015.
- 79 "Moskova'da ikinci tur kararı", Al Jazeera Türk, 29 Ocak 2015.
- 80 "Türkiye baskı yaptı, PYD Riyad'daki konferansa davet edilmedi", Sputniknews, 4 Aralık 2015.
- 81 "Suriye krizinde yeni aşama!", Rudaw, 10 Aralık 2015.
- 82 "'Demokratik ve Özgür Suriye'nin İnşası' kongresi sona erdi", Basnews, 10 Aralık 2015.
- 83 "Zorunlu askerlik uygulaması sürüyor", Rudaw, 4 Mayıs 2015.
- 84 "ENSK'den Rojava'daki eğitim sistemine tepki", Basnews, 14 Kasım 2015.
- 85 "Göstericilere sert müdahale!", Rudaw, 9 Kasım 2015.
- 86 "ENKS – TEV-DEM karşı karşıya", Rudaw, 7 Kasım 2015.
- 87 "ENKS TEV-DEM'le ilişkileri askıya aldı!", Rudaw, 12 Mart 2015.
- 88 "Salih Muslim li gel Barzanî civiya", Rudaw, 15 Eylül 2015.
- 89 "PYD ve peşmerge Rojava'da savaşıyor", Al Jazeera Türk, 15 Eylül 2015.
- 90 "KCK'dan Öcalan'ın çağrısına evet ama...", Al Jazeera Türk, 1 Mart 2015.
- 91 "Öcalan'ın Nevruz mektubu değişti mi?", Al Jazeera Türk, 23 Mart 2015.
- 92 Rengin Arslan, "İç Güvenlik Paketi yasalaştı: HDP tepkili, AKP memnun", BBC Türkçe, 27 Mart 2015.
- 93 "Ağrı'da kim ne diyor?", Al Jazeera Türk, 15 Nisan 2015.
- 94 "HDP mitinginde ölenlerin sayısı 4 oldu", Al Jazeera Türk, 8 Haziran 2015.
- 95 "Çözüm süreci ne olacak?", Al Jazeera Türk, 10 Haziran 2015.
- 96 "KCK: Silah bırakma iradesi bize ait", Radikal, 12 Haziran 2015.
- 97 "KCK ateşkesin bittiğini açıkladı: Barajlar hedefte, her tutuklama misilleme nedeni", taraf.com.tr, 11 Temmuz 2015.
- 98 "Suruç saldırısının detayları ortaya çıkıyor", Al Jazeera Türk, 21 Temmuz 2015.
- 99 "Şanlıurfa'da 2 polis şehit oldu, saldırıyı terör örgütü PKK üstlendi", haberturk.com, 22 Temmuz 2015.
- 100 "Cemil Bayık, Demirtaş'ın "amasız silah bırak" çağrısına yanıt verdi", cnnturk.com, 24 Ağustos 2015.
- 101 "Siirt'te askeri araca saldırı: Sekiz asker yaşamını yitirdi", BBC Türkçe, 19 Ağustos 2015.
- 102 "İğdir'da polis aracına bombalı saldırı! 13 ŞEHİT", Milliyet, 8 Eylül 2015.
- 103 "PKK saldırılarına tepki eylemleri", Al Jazeera Türk, 9 Eylül 2015.
- 104 "Öcalan'ın projesi uygulamaya geçti", Milliyet, 17 Ağustos 2015.
- 105 "Sözde ateşkes bitti!", sabah.com.tr, 5 Kasım 2015.

- 106 "HDP barajı kıl payı aştı", Milliyet, 2 Kasım 2015.
- 107 "Hoca'nın zaferi!", Haber Türk, 1 Kasım 2015.
- 108 "Cizre'de PKK- HÜDA-PAR çatışması", Milliyet, 27 Kasım 2014.
- 109 "Diyarbakır'da Yeni İhya Der Başkanı Aytaç Baran öldürüldü", Radikal, 9 Haziran 2015.
- 110 "İran Mahabad'da Farinaz isyanı", Milliyet, 8 Mayıs 2015.
- 111 Ahmet Yukus, "İran'da halk Ferinaz için sokağa döküldü", Haber Türk, 9 Mayıs 2015.
- 112 "İran'da 'Farinaz' isyanı", Al Jazeera Türk, 9 Mayıs 2015.
- 113 Çetin Çeko, "İran Kürdistanı'nda Ferinaz isyanı yayılarak devam ediyor", T24, 14 Mayıs 2015.
- 114 "İran'da Kürt kadın Ferinaz, tecavüzdten kaçarken otel binasından düşüp öldü!", T24, 9 Mayıs 2015.
- 115 "Iran warns crackdown as Mahabad casualties rise to 25", Rudaw, 8 Mayıs 2015.
- 116 "Li Başûrê Kurdîstanê gel ji bo Ferînaz li qadan e", Sputniknews, 13 Mayıs 2015.
- 117 "Parlamentoya Kurdistanê hişyariyek tund da PKK û PDKÎ", Rudaw, 24 Mayıs 2015.
- 118 "Kürdistan Parlamentosu'ndan bir grup Kandil'e gidiyor", ilkehaber.com, 24 Mayıs 2015.
- 119 "Barzani: Kürdistan bölgesi...", Milliyet, 25 Mayıs 2015.
- 120 "PDKÎ û PKK civiyan", Rudaw, 20 Haziran 2015.
- 121 "PKK ile KDP-İ anlaştı", ilkehaber.com, 24 Haziran 2015.
- 122 "Demokratên Rojhilat dîsa nekarîn bibin yek", Rudaw, 2 Şubat 2015.
- 123 "23 yıl sonra yine dağdalar", Rudaw, 4 Temmuz 2015.
- 124 "Peşmergeler Doğu Kürdistan'da" Rudaw, 22 Eylül 2015.
- 125 İdrisi Hiso, "HDK: Em mijûlî destpêkirina xebata çekdarî ne li dijî Îranê", Bas News, 23 Aralık 2015.
- 126 "PDKÎ: Em êdî ji bona xatirê Başûr çalakiyên xwe nadin sekinandin", Rudaw, 22 Haziran 2015.
- 127 "Hasan Ruhani: Biji Kürdistan", Rudaw, 26 Temmuz 2015.
- 128 "Ruhani'den Kürt açılımı", Radikal, 27 Temmuz 2015.
- 129 "6 Kürt darağacında!", Rudaw, 26 Ağustos 2015.